© Biodiversity Heritage Library, http://www.biodiversitylibrary.org/; www.zobodat.at

Megjegyzések néhány keleti növényfajról.

Bemerkungen über einige orientalische Pflanzenarten.

LXXI. Viola Paxiana Degen et Zsák.

(*V. alpina* Jacqu. × *V. declinata* W. K.)

Közli: / Von: } Dr. A. de Degen.

(1 táblával. — Mit 1 Tafel.)

E sectione *Melanium*. Habitu et innovatione inter «*Acaules*» et «*Caulescentes*» intermedia, perennis, e collo multicauli stolonifera, stolonibus brevibus, dense foliosis floriferisque; *caulibus* primum decumbentibus dein adscendentibus, glabris vel parcissime et breviter pilosulis, plerumque unifloris; stipulis magnis, pinnatopartitis, margine et facie pilosiusculis, lobis utrinque 1—2-nis, lanceolatis, acutiusculis, terminali majore ovato-lanceolato, apice obtusiusculo; *foliis* longe petiolatis (petiolo lamina $1^1/_2$-plo usque $2^1/_2$-plo longiore), lamina ovata, basi in petiolum contracta, facie et margine parce puberula vel glabriuscula, pauci — (2—3) crenata; *pedunculis* axillaribus, 6—7 cm longis, apice nutantibus infra curvaturam bracteis binis herbaceis, viridibus, laciniatis (laciniis utrinque 2—3-nis) obsitis; *floribus* permagnis, lilacinis, fauce albida, eis *V. alpinae* similibus; *sepalis* lanceolatis, trinerviis, apice acutis, margine denticulatis, cum appendice 23—24 mm longis, appendice circiter 3 mm longo, apice oblique emarginato; *petalis* quatuor superioribus subrotundis, basin versus cuneatis, inferiore reniformi, emarginato, versus basin albidam cuneato-angustato et convergenter nigro-lineato, petalis omnibus faucem versus luteo-barbatis; *calcare* cylindrico, apice paullo sursum curvato, appendicibus sepalorum circiter duplo longiore; capsula . . .

Habitat in Transsylvania. In lapidosis «Kerz Havasok» Carpathorum meridionalium supra lacum Bullea inter parentes detexit d. 19. Julii 1908 Cornelius Gürtler, hortulanus Claudiopolitanus (sec. specimen ab Zoltán Zsák communicatum).

A *Viola alpina* Jacqu., cui habitu magis accedit, differt stolonibus, caule evoluto, stipularum bractearumque forma (bracteis longius fimbriatis), sepalis longioribus, angustioribus acutioribusque, appendicibus longioribus; a *Viola declinata* W. K. differt statura humili, caulibus minus ramosis, stipulis minus divisis, foliis longius petiolatis, lamina breviore, latiore minus profunde crenata nec in petiolum decurrente, floribus multo majoribus, sepalis latioribus, acutis nec acuminatis, petalis multo latioribus subrotundis, longitudine sepala multo superantibus, petalo imo emarginato.

© Biodiversity Heritage Library, http://www.biodiversitylibrary.org/; www.zobodat.at

Egy rendkívül feltünő keverékfaj, mely minden bélyegében pontosan a középhelyet foglalja el a két szülőfaj között. Már a levelek consistentiájában (a *Viola alpina*-é vastag, bőrnemű, a *V. declinata*-é vékony, papirszerű) is mutatkozik ennek a növénynek hybridus volta. A *Viola declinata* inkább délkeleti elterjedésű (Retyezát, Balkán!) változatával: a *V. dacica* Borb.-al nem tévesztheto össze, mert már (előlről nézve) a virág kerekded körvonala (a *V. declinata* és *V. dacica*-nál keskeny, hosszúkás szívalakú), a hosszúnyelű levelek, a levéllemez s a csészelevelek alakja és csipkézettsége egészen más; a legalsó sziromlevél a *Viola declinata*-nál és *V. dacica*-nál lekerekített, a *V. Paxiana*-nál ellenben kicsipett.

Csodálatos módon ez a keverékfaj rendkívül hasonlít egy teljesértékű keleti fajhoz a *Viola altaica* Ker.-hez, melytől csak az eltérő innovatio (a *Viola altaica*-nak ugyanis fonalszerű, levélrozettában végződő indái vannak, míg ezek a *V. Paxiana*-nál rövidek és többnyire virágzó szárban végződnek), majd a hosszabb és vékonyabb levélnyelek, az erősebben és mélyebben osztott pálhalevelek, a rövidebb és kerekebb levéllemezek, a rövidebb és kevésbbé kihegyezett csészelevelek, különösen azonban a hosszabb sarkantyú, mely a *V. altaica*-nál csak valamivel hosszabb a csészefüggelékeknél, külömbözteti meg tőle.

Ein sehr auffallender Bastard, der in allen Merkmalen genau eine Mittelstellung zwischen den beiden Stammarten einnimmt. Selbst in der Consistenz der Blätter (bei *V. alpina* dicklich, lederartig, bei *V. declinata* dünn, papierartig) äussert sich die Bastardnatur dieser Pflanze. Mit der breitblättrigen Rasse der *Viola declinata* (*V. dacica* Borbás), welche eine mehr südöstliche Verbreitung (Retyezátgebirge, Balkan!) hat, ist diese Pflanze nicht zu verwechseln; schon der (von vorne gesehen) rundliche Umriss der Blüte (bei *V. declinata* und *dacica* schmal, länglich-herzförmig), die lang gestielten Blätter, die Form und Kerbung der Blattspreite und der Sepalen ist eine andere; das unterste Blumenkronenblatt ist bei *V. declinata* und *dacica* abgerundet, bei dem Bastard aber ausgerandet.

Merkwürdigerweise sieht dieser neue Bastard einer vollwertigen östlichen Art, der *Viola altaica* Ker. sehr ähnlich und ist von ihr nur durch die abweichende Innovation (*V. altaica* hat fädliche, in eine Blattrosette endigende Ausläufer, die bei *V. Paxiana* kurz sind und meist in einen blütentragenden Stengel endigen), ferner durch längere und dünnere Blattstiele, stärker und tiefer geteilte Nebenblätter, kürzere und mehr rundliche Blattspreiten, kürzere und weniger zugespitzte Sepalen, insbesondere aber durch den längeren Sporn, welcher bei *V. altaica* nur etwas länger

© Biodiversity Heritage Library, http://www.biodiversitylibrary.org/; www.zobodat.at

A levelek csipkézettségében is mutatkozik különbség. A *V. altaica* levelei finoman csipkézettek, 5—7 csipkefoggal mindegyik levélszélen, ellenben a *V. Paxiana* levéllemeze durván csipkés s csupán 2—3 csipkefoggal egy-egy oldalon. A Krim-félsziget magas hegységében előforduló *Viola oreades* M. B.-nek (Flora Taur. Cauc. III. 1819 : 167), melyet több «összevonó» szerző a *V. altaica* synonymonjának tekint, sokkal hosszabb sarkantyúja van, mint a *V. altaica*-nak (calcar circiter calycis longitudine M. B. l. c. 168), s a hogyan azt az előttem fekvő Steven által gyűjtött példányon (Taur. mont.) magam is megállapíthattam.[1]) A fogak száma is kevesebb a levélszéleken, mint a *V. altaica*-nál, mely bélyeg tehát a *V. oreades*-t a *V. Paxiana*-hoz viszi közelebb, mégis az előbbi az utóbbitól az élesebben fogazott csészelevelek és függelékek, a pálhalevelek alakja, különösen a hosszú sarkantyú által rögtön megkülömböztethető. Herbariumom Steven-féle *V. oreades* példányán a levelek ezenfelül még röviden szőrösek is.

Ezt az új keverékfajt elnevezzük Dr. Ferdinand Pax professor, titkos kormánytanácsos, a breslaui egyetemi botan.

als die Kelchanhängsel ist, verschieden.

Auch in der Kerbung der Blätter zeigt sich ein Unterschied. Die Blätter der *V. altaica* sind fein gekerbt, mit 5—7 Kerben an jeder Blattseite, jene der *Viola Paxiana* aber sind grob gekerbt, mit nur 2—3 Kerben an jeder Seite. Die auf dem Hochgebirge der Halbinsel Krim vorkommende *Viola oreades* M. B. Flora Taur. Cauc. III. 1819 : 167, die von mehreren «zusammenziehenden» Autoren als Synonym von *Viola altaica* betrachtet wird, hat einen viel längeren Sporn als *V. altaica* («calcar circiter calycis longitudine» M. B. l. c. 168), was ich auch an dem mir vorliegenden von Steven gesammelten Exemplare (Taur. mont.) bestätigen kann.[1]) Auch ist die Zahl der Kerben an den Blatträndern eine kleinere als an jenen der *V. altaica*, ein Merkmal, welches also *V. oreades* näher zu *V. Paxiana* bringt; doch ist erstere von letzterer durch die schärfer gezähnten Sepalen und Anhängsel, die Form der Nebenblätter, insbesondere aber durch den langen Sporn sofort zu unterscheiden. Bei dem Steven'schen Exemplar der *Viola oreades* meines Herbars sind überdies die Blätter kurz behaart.

Wir benennen diesen neuen Bastard zu Ehren des Geheimen Reg.-Rates Prof. Dr. Ferdinand Pax, Direktor des bo-

[1]) Lásd (vergl. die Bemerkung) K. R. Kuppfer's in Flora Caucasica critica III. 9. 1910 : 241 und bei Woronow und Schelkownikow, Herbarium Florae Caucas. Nr. 47 (1912) megjegyzését.

© Biodiversity Heritage Library, http://www.biodiversitylibrary.org/; www.zobodat.at

kert és intézet igazgatójának tiszteletére, aki a ma élő botanikusok között a legnagyobb érdemeket szereztea Kárpátok flórájának kikutatása terén.

A *Viola Paxiana*-t Gürtler Kornél kolozsvári tud. egy. botanikus kerti főkertész hozta magával 1908-ban a Bullea-tó felett levő lejtőkről, miközben ott nagyobb tömegben *V. alpinát* gyűjtött. Ezek között több példány *V. Paxiana*-t is szedett, melyre a gyűjtött anyag rendezése közben Zsák Z. lett figyelmes, aki a *V. alpina*-k között egyes példányokban *V. alpina* és *V. declinata* valószinű keverékét ismerte fel.

A megvizsgált három példából kettő megfelel az előbb közölt diagnózisnak, a harmadik azonban közelebb áll a *V. alpina*-hoz, amennyiben a szárinternodiumok rövidebbek, a pálhalevelek kevésbbé osztottak és a csészelevelek is kevésbbé kihegyezettek, a *V. alpina*-tól azonban a határozottan kifejlődött internodiumok, a nagyobb pálhalevelek s a levéllemez hosszasan ovális alakja megkülömbözteti s valószinűleg egy a *V. alpina*-val való visszakereszteződést szemléltet.

A növény eredeti termőhelyén mindenesetre igen ritka; Zsák Z. 'úr 1910. juliusában megpróbálta ott ismét feltalálni, de a legszorgosabb keresés sem vezetett eredményre.

tanischen Institutes und Gartens der Breslauer Universität, der sich unter den jetzt lebenden Botanikern die grössten Verdienste um die Erforschung der Karpathenflora erworben hat.

Viola Paxiana wurde von Kornel Gürtler, Obergärtner des Kolozsvárer botanischen Gartens, i. J. 1908 gelegentlich Einsammelns einer grösseren Menge von *Viola alpina* auf den Abhängen ober dem Bullea-See in mehreren Exemplaren mitgebracht und beim Ordnen des Materiales von Z. Zsák als mutmasslicher Bastard zwischen *Viola alpina* u. *declinata* erkannt.

Von den mir untersuchten drei Stücken entsprechen zwei der oben gegebenen Diagnose, eines aber steht der einen Stammart *Viola alpina* näher, indem die Stengelinternodien kürzer, die Nebenblätter weniger geteilt und die Sepalen auch weniger zugespitzt sind, es ist aber von *V. alpina* durch deutlich entwickelte Internodien, grössere Nebenblätter und die länglich ovale Form der Blattspreite verschieden und stellt wahrscheinlich ein Rückkreuzungsprodukt des Bastards mit *V. alpina* dar.

Die Pflanze ist jedenfalls auch an ihrem Standorte sehr selten; ein im Monate Juli 1910 von Herrn Z. Zsák unternommener Versuch, sie an dem angegebenen Standorte wiederzufinden, war trotz aufmerksamsten Suchens von keinem Erfolg begleitet.

© Biodiversity Heritage Library, http://www.biodiversitylibrary.org/; www.zobodat.at

Viola Paxiana Deg. *et* Zsák. del. Wagner.

© Biodiversity Heritage Library, http://www.biodiversitylibrary.org/; www.zobodat.at

© Biodiversity Heritage Library, http://www.biodiversitylibrary.org/; www.zobodat.at

del. Wagner.

1. *Viola Ajtayana*; 2. *V. Neményiana*, *a—e* csészelevelek (Kelchblätter): a) *Ajtayana*, b) *ambigua*, c) *Neményiana*, d) *arenaria*, e) *sepincola*.

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: Ungarische Botanische Blätter

Jahr/Year: 1913

Band/Volume: 12

Autor(en)/Author(s): Degen Árpád von

Artikel/Article: Megjegyzések néhány keleti növényfajról. Bemerkungen über einige orientalische Pflanzenarten. 21-24